projekt monitoringu dopadů provozu jaderné elektrárny Temelín a LAE se podílela na jeho realizaci.

Podobně pro přípravu rekultivační strategie Mostecké pánve se uplatnil holistický přístup. Spolupráce při využití dat DPZ se rozvíjí i v mezinárodních projektech Interreg. V rámci této mezinárodní spolupráce se vyhodnotily dlouhodobé tendence krajinných změn v pohraničí, jejichž interpretace může napomoci integrovat tato marginální území do nově se utvářejících vztahů regionů v rámci Evropské unie.

Dlouhodobý výzkum a monitoring biodiverzity, genofondu, stavu významných biotopů a ekosystémů a vyhodnocení vlivu zemědělského hospodaření umožnil podílet se na vypracování celostátně významných inventarizačních projektů, např. kompletní inventarizace mokřadů ČR a území evropského významu NATURA 2000. Rozsáhlé studie mokřadních ekosystémů v CHKO Třeboňsko byly zobecněny v monografii, která dokumentuje vývoj mezinárodně významných mokřadních lokalit pod vlivem intenzivního zemědělského obhospodařování okolní krajiny.

Holistické hodnocení krajiny lze považovat za potenciální nástroj pro rychlou integrální diagnózu klíčových funkcí krajiny. Aplikace použitého přístupu zahrnuje optimalizaci struktury a stabilizaci funkce krajiny z hlediska potřeb společnosti a zároveň respektuje limity prostředí a přírodních procesů. Umožňuje integrovat dosud rezortně oddělené přístupy, které jsou součástí stávající právní úpravy, tj. územní plánování, péči o chráněná území, vodohospodářské plány, pozemkové úpravy, spolu s normami EU (např. Evropská úmluva o ochraně krajiny, Rámcová směrnice pro vodní politiku a další). Holistický přístup tak umožňuje propojit hodnocení zemědělského hospodaření s procesy, které se rozhodujícím způsobem podílejí na celkových funkčních projevech krajinných celků. Z tohoto hlediska má uplatňovaný přístup význam i pro základní výzkum.

Laboratoř aplikované ekologie plní v rámci Zemědelské fakulty i pedagogické úkoly, spolupracuje na doktorském studijním programu *Aplikovaná a krajinná ekologie* a nabízí výzkumné zázemí studentům a doktorandům hlavních studijních programů i ostatním katedrám ZF. Spolupracuje i s Ústavem systémové biologie a ekologie AV ČR a společností ENKI (Třeboň) pro výzkum a osvětu v oborech životního prostředí.

Libor Pechar

Projekt WETREST

Za mokrade sa považujú všetky biotopy, ktorých existencia je podmienená prítomnosťou vody, v podstate tvoria prechod medzi typickým vodným prostredím a súšou. Najčastejšie sa vytvárajú na miestach, ktoré sú podmáčané alebo pravidelne zaplavované. Ide o močiare, slatiny, rašeliniská, územia so stojatými aj tečúcimi vodami. Svojimi funkciami sú nenahraditeľné, preto je dôležité, aby sa zachovali v prirodzenom stave. Z hľadiska ochrany prírody predstavujú mimoriadne významné biotopy s výskytom mnohých vzácnych druhov živočíchov i rastlín. Zníženie hladiny vody v dôsledku odvodnenia môže na týchto lokalitách spôsobiť výrazný pokles biodiverzity, keďže väčšina druhov je prispôsobená určitej výške vodnej hladiny, prípadne jej viac-menej pravidelnému kolísaniu počas roka.

Z vodohospodárskeho hľadiska majú mokrade veľký význam pri udržiavaní a doplňaní zásob podzemných i povrchových vôd. Vyznačujú sa schopnosťou účinne zadržiavať vodu zo zrážok, ktorá sa z nich potom len postupne uvoľňuje, čím výrazne znižujú riziko povodní v nižšie položených územiach. Obzvlášť významná je samočistiaca schopnosť mokradí. Dobre sa v nich odbúrava najmä organický odpad, ale aj chemické látky. Mokraď môže fungovať ako čistiareň odpadových vôd, a na jej prevádzku nie je potrebná ani obsluha, ani financie. Z ďalších hospodárskych funkcií je zaujímavý hlavne rybolov, poľovníctvo a produkcia dreva, ale aj rekreačno-turistické využitie.

V druhej polovici minulého storočia sa na Slovensku odvodnilo vyše pol milióna ha a premenilo na poľnohospodársku pôdu. Rozsiahle celoplošné odvodňovanie spôsobilo škody najmä na nížinách a v podhorských oblastiach. K devastácii mokradí prispeli aj regulácie potokov a riek, výstavba vodných diel, či ich zasypávanie odpadmi. Negatívne sa podpísala aj ťažba nerastných surovín, hlavne štrkopieskov a rašeliny.

Úbytok mokradí sa, samozrejme, dotkol aj života v nich. Viaceré vzácne druhy na území Záhorskej nížiny celkom vyhynuli, iné, kedysi bežné druhy sa stali zriedkavými. Jedným z najvážnejších dôsledkov odvodnenia tohto územia bolo aj výrazné zvýšenie výskytu lesných požiarov.

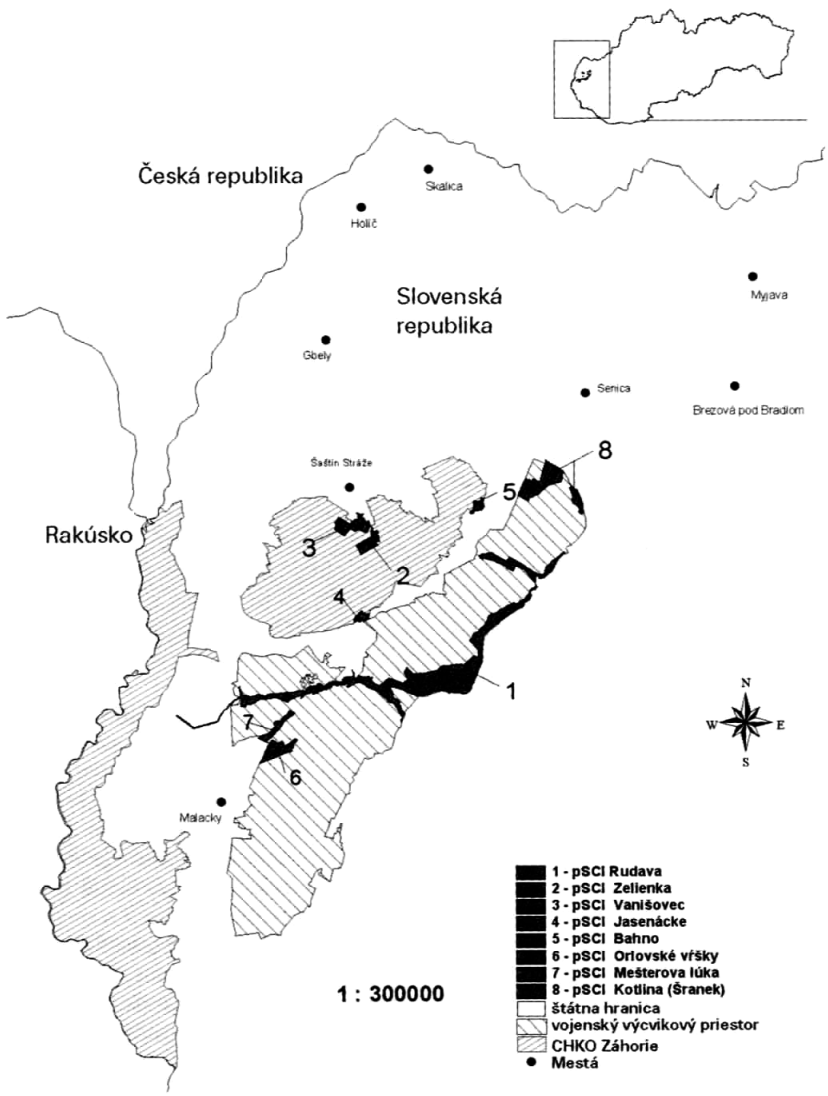

Aj napriek rozsiahlej devastácii mokradí v druhej polovici dvadsiateho storočia, dodnes sa na území Slovenska zachovali niektoré významné lokality. ***Projekt WETREST – Obnova mokradí Záhorskej nížiny*** je zameraný na obnovu vodného režimu v ôsmich významných mokradiach, ktoré patria do navrhovanej sústavy území európskeho významu NATURA 2000 (Rudava, Zelienka, Vanišovec, Jasenácke, Bahno, Orlovské vŕšky, Mešterova lúka a Kotlina (obr. 1). Cieľom je dosiahnuť priaznivý stav ochrany vzácnych biotopov s ich jedinečnou flórou a faunou, najmä spomínanou obnovou vodného režimu, ako aj zvýšenou legislatívnou ochranou.

Celkový rozpočet projektu je 624 000 eúr, polovicou prispieva Európska komisia z programu LIFE-Nature a polovicu hradí Štátna ochrana prírody SR a partneri projektu. Partnermi projektu sú Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., Odštepný závod Bratislava a BROZ – Bratislavské regionálne ochranárske združenie.

Projekt WETREST – Obnova mokradí Záhorskej nížiny – sa začal vo februári 2005 a potrvá do konca r. 2008. Pre každú lokalitu bude spracovaný program starostlivosti, v prípade potreby aj revitalizačný projekt. Manažmentové a revitalizačné opatrenia (zasypávanie odvodňovacích kanálov) budú zamerané najmä na obnovu vodného režimu mokradí a na zlepšenie životných podmienok ohrozených druhov rastlín a živočíchov. Jednou z plánovaných aktivít je aj vybudovanie rybovodu na riečke Rudava pri Veľkých Levároch, ktorý umožní opätovnú migráciu rýb. V súčasnosti je obmedzená existujúcim vodohospodárskym objektom – stavidlom, vybudovanom v minulom storočí.

Najvýznamnejšie mokrade vrátane alúvia Rudavy sa nachádzajú v priestoroch Vojenského obvodu Záhorie, teda na miestach s obmedzeným prístupom verejnosti. Realizácia projektu vyžaduje aj úzku spoluprácu s Ministerstvom obrany a š. p. Vojenské lesy a majetky, ktorý toto územie spravuje. Prvé rokovania prebehli už v minulom roku a spolupráca sa napriek počiatočným problémom začína sľubne rozvíjať. Dokonca sa pripravuje ďalší spoločný projekt zameraný na ochranu vzácnych pieskových biotopov priamo v lokalite vojenských strelníc.

Dôležitou aktivitou v rámci projektu WETREST je informovanie verejnosti o význame mokradí, a najmä o potrebe ich ochrany. Okrem prezentácie projektu v médiách sa pripravujú aj osobitné informačné a vzdelávacie materiály, prednášky, besedy a exkurzie.

Michal Čorný

Literatúra

Stanová, V. (ed.): Rašeliniská Slovenska. Bratislava : Daphne, inštitút aplikovanej ekológie, 2000,
http://www.sopsr.sk
http://www.broz.sk